

تاریخ دریافت: ۸۸/۲/۷

پذیرش نهایی: ۸۸/۵/۱۰

چالش های مدیریتی و توسعه گردشگری در "مناطق تحت حفاظت" سواحل جنوبی دریای خزر (مطالعه موردی پناهگاه حیات وحش میانکاله)

دکتر محمود ضیایی^۱

روزبه میرزایی^۲

چکیده

هر چند که توجه روزافزون به "مناطق تحت حفاظت"^۲ به عنوان مقصد گردشگری و توسعه فعالیت های گردشگری در آنها می تواند برای جامعه محلی و همچنین حفاظت از منابع طبیعی یک فرصت تلقی شود اما نگرانی هایی نیز در زمینه مدیریت ناکارآمد گردشگری در این مناطق وجود دارد (Hockings & Philips, 2003, 6) در نبود یک نظام مدیریتی سیستماتیک و دانش محور، هر گونه تغییر کاربری اندیشیده نشده و توسعه لجام گسیخته گردشگری، می تواند تهدیدی جدی برای این مناطق به

۱- عضو هیات علمی گروه مدیریت جهانگردی دانشگاه علامه طباطبائی

۲- کارشناس ارشد مدیریت جهانگردی و کارشناس ارشد ایرانشناسی

شمار آید. تجارب جهانی و ملی حکایت از بروز تغییرات بازگشت ناپذیر محیطی و نابودی این اکوسیستم‌های آسیب پذیر و در عین حال ارزشمند دارد.

سواحل جنوبی دریای خزر از قدیمی ترین و مهمترین مقاصد گردشگری کشور است و گردشگری مبتنی بر طبیعت^۱، محصول اصلی گردشگری آن به شمار می آید. بخش قابل توجهی از طبیعت گردی^۲، در "مناطق تحت حفاظت" صورت می گیرد و سواحل شمالی کشور بدین لحاظ از قابلیت بالایی برخوردارند. علی رغم آنکه بیش از پنجاه سال از سابقه حفاظت مناطق طبیعی در ایران می گذرد مطالعات صورت گرفته حاکی از آن است که نظام مدیریتی حاکم بر این مناطق از اثر بخشی و کارایی لازم برخوردار نبوده است (مجنونیان و دیگران، ۱۳۷۸).

در این مقاله ابتدا به ارزیابی قابلیت های اکوتوریستی مناطق تحت حفاظت استان‌های حاشیه ی سواحل شمالی کشور پرداخته شده است. سپس در مطالعه‌ای تطبیقی نظام مدیریتی حاکم بر این مناطق با نظام های مدیریتی سایر نقاط جهان مقایسه گردید. همچنین الگوی مدیریتی حاکم بر "پناهگاه حیات وحش میانکاله" در مرحله بعدی مورد ارزیابی قرار گرفت. نتیجه این مطالعات نشان داد که نظام مدیریتی حاکم بر پناهگاه حیات وحش میانکاله از نوع "مدیریت کلاسیک" (سنتی) است. این نوع مدیریت نگاهی "موزه ای" به منطقه دارد و تنها دغدغه آن حفاظت از محیط زیست است. از آنجا که در این رویکرد مدیریتی، به گردشگری به عنوان فعالیتی متعارض با اهداف زیست محیطی نگریسته می شود لذا نمی تواند از کارایی و اثربخشی لازم برخوردار باشد. در کنار این یافته ها، تبیین نگرش دیدارکنندگان و ادراکات جامعه محلی نسبت به اهمیت حفاظت از این پناهگاه حیات وحش و توسعه گردشگری از دیگر نتایج حاصل از پژوهش میدانی^۳ این تحقیق است. در پایان راهکارهایی برای پیاده سازی نظام مدیریتی کارآمد در مناطق تحت حفاظت ارائه شده است.

واژگان کلیدی:

دریای خزر، مناطق حفاظت شده، پناهگاه حیات وحش میانکاله، اکوتوریسم، رویکرد مدیریتی مدرن، توسعه پایدار.

1- Nature based tourism

2 - Ecotourism

۳- روزه میرزائی، "شناسایی چهارچوب مناسب مدیریت هم پیوند گردشگری در مناطق تحت حفاظت ایران،

پایان نامه کارشناسی ارشد، دکتر محمود ضیایی، دانشکده مدیریت، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۶

۱- مقدمه

امروزه بیش از ۵۰ درصد از جمعیت جهان در شهرها زندگی می‌کنند که رقم متناظر آن برای ایران ۶۸/۴ درصد است (مرکز آمار ایران، ۱۳۸۶). گذار از الگوی معیشت روستایی و زندگی در دامان طبیعت به الگوی معیشت شهری و صنعتی منجر به جدایی و فاصله گرفتن انسان از طبیعت گردیده است. زندگی شهرنشین با ویژگی‌هایی از قبیل زندگی در محیط مصنوع، استرس فراوان، آلودگی‌های گوناگون و کم‌حرکی جسمی باعث شده است که تفریح و گذران اوقات فراغت به یکی از نیازهای اساسی شهروندان تبدیل شود (ضیائی، ۱۳۸۳).

گردشگری نیز به عنوان یکی از اشکال گذران اوقات فراغت از این تحولات تاثیر پذیرفته است و در نتیجه گردشگری مبتنی بر طبیعت در میان انواع مختلف گردشگری از اهمیت قابل توجهی برخوردار گردیده است. تقاضای روز افزون برای گردشگری مبتنی بر طبیعت، از جمله طبیعت گردی، بازدید از مناطق حفاظت شده^۱، پارک‌های ملی^۲ و طبیعتی و گردشگری روستایی^۳، تنوعی در محصولات و مقاصد گردشگری به وجود آورده است (Mason, 2003, 115).

بخش قابل توجهی از طبیعت گردی در مناطق تحت حفاظت از جمله پناهگاه‌های حیات وحش و پارک‌های ملی صورت می‌گیرد. تقاضای رو به افزایش برای این شکل از گردشگری و رویه‌های حاکم بر بازار گردشگری، مدیریت گردشگری در پناهگاه‌های حیات وحش و پارک‌های ملی را با چالش‌های جدی از جمله مدیریت اثرات گردشگری در آنها مواجه نموده است. *تال جامع علوم انسانی*

گردشگری به مانند هر فعالیت دیگری برای محقق شدن نیاز به فضا و مکان دارد. فعالیت گردشگری دارای اثرات متقابل و دو سویه‌ای میان محیط و گردشگری می‌باشد. از یک سو این قابلیت‌ها و توانمندی‌های محیط است که فعالیت‌های گردشگری ویژه‌ای را به گردشگران و برنامه‌ریزان دیکته می‌نماید و از سوی دیگر فعالیت‌های گردشگری اثرات خاص خود را در محیط بر جای می‌گذارند.

امروزه نگرانی های روزافزونی در زمینه مدیریت ضعیف مناطق حفاظت شده وجود دارد (Dudley et al., 1999,250). دولتها، سازمان های خصوصی و طرفدار حفاظت از محیط زیست تلاش هایی را در این زمینه آغاز نموده اند که چگونه می توان اثربخشی مناطق حفاظت شده و مدیریت آنها را ارزیابی نمود (Hockings & Philips, 2003,8). مناطق حفاظت شده در برگیرنده بخش مهمی از راهبردهای هر کشور در جهت حفاظت و استفاده پایدار از تنوع زیستی و چشم اندازها می باشند. اگرچه این مناطق به میزان قابل توجهی در اهداف و اثربخشی مدیریتی با یکدیگر تفاوت دارند، بیانگر شواهد محکمی از پایداری یک ملت به حفاظت از محیط زیست و توسعه پایدار هستند (Harrison, 2002,3).

امروزه مناطق حفاظت شده در جوامع مختلف و همچنین ایران، به کانونی برای کاستن بیگانگی انسان با طبیعت و ارتقای کیفیت زندگی تبدیل شده اند. مناطق موجود در شبکه مناطق حفاظت شده کشورهای مختلف از نظر ابعاد، شکل، مفهوم، ساختار و کارکرد از یکدیگر متفاوت هستند. دسته بندی کلی مناطق حفاظت شده عبارتند از: پارک های ملی، مناطق حیات وحش^۱، ذخیره گاه های طبیعی^۲، پارک های دریایی^۳ و مکان ها یا چشم اندازهای فرهنگی^۴ که با اهداف گوناگون مدیریت می شوند.

این تقسیم بندی در ایران توسط سازمان حفاظت محیط زیست در قالب چهار گروه شامل مناطق حفاظت شده، پارک های ملی، پناهگاه های حیات وحش و آثار طبیعی ملی انجام گرفته است. بر اساس آخرین آمار اعلام شده (دفتر زیستگاهها و امور مناطق، ۸۷) بیست و سه پارک ملی، بیست و دو اثر طبیعی ملی، سی و پنج پناهگاه حیات وحش و یکصد و یازده منطقه حفاظت شده در فهرست مناطق تحت حفاظت سازمان حفاظت از محیط زیست به ثبت رسیده است (جدول ۱).

1 - wilderness areas

2 - nature reserves

3 - marine parks

4 - cultural landscapes

جدول ۱ - تعداد و مساحت مناطق تحت حفاظت ایران

کلاس حفاظتی	تعداد	مساحت به هکتار
پارک ملی	۲۳	۱۹۶۸۱۳۷
اثر طبیعی ملی	۲۲	۲۴۴۷۵،۵۹
پناهگاه حیات وحش	۳۵	۳۷۴۱۴۶۱
منطقه حفاظت شده	۱۱۱	۶۹۶۲۲۳۲
جمع کل	۱۹۱	۱۲۶۹۶۳۰۵/۵۹

ماخذ: دفتر زیستگاهها و امور مناطق، ۱۳۸۷

نگاهی به استان های واقع در ساحل دریای خزر بیانگر اهمیت ویژه این منطقه از نظر ویژگی های طبیعی و قرار گرفتن مناطق مختلف آن در کلاس های حفاظتی می باشد (جدول ۲). استان مازندران به تنهایی دارای بیشترین تعداد مناطق حفاظت شده (یازده منطقه)، پناهگاه حیات وحش (پنج منطقه) و اثر طبیعی ملی (سه اثر) در میان استان های سراسر کشور می باشد. در میان مناطق تحت حفاظت سازمان حفاظت محیط زیست ایران، پناهگاه حیات وحش میانکاله یکی از مناطقی است که از موقعیت ویژه ای برخوردار می باشد. داشتن عناوین پناهگاه حیات وحش، ذخیره گاه زیست کره و قرار گیری در فهرست تالاب های بین المللی رامسر بیانگر بخشی از قابلیت های این منطقه می باشد.

جدول ۲ - تعداد و مساحت مناطق تحت حفاظت استان های واقع در سواحل دریای خزر

کلاس حفاظتی استان	پارک ملی	اثر طبیعی ملی	پناهگاه حیات وحش	منطقه حفاظت شده	جمع کل
مازندران	۲	۳	۵	۱۱	۲۱
گیلان	۱	۲	۵	۶	۱۴
گلستان	۱	۰	۰	۳	۴
جمع کل	۴	۵	۱۰	۲۰	۳۹

ماخذ: دفتر زیستگاهها و امور مناطق، ۱۳۸۷

۲- بیان مساله

مناطق حفاظت شده در اغلب نقاط دنیا به واسطه فقدان برنامه های مدیریت اثربخش، تحت فشارهای شدید و در حال نابود شدن هستند (Hockings & Philips, 2003,6). نبود یک برنامه مدیریت گردشگری خطر توسعه ناپایدار را بدنبال دارد که می تواند منجر به آسیب رساندن به محیط زیست و جذابیت های پارک برای گردشگران شود و در نتیجه به میزان زیادی مزیت های پارک را در نزد بازارهای گردشگری مبتنی بر طبیعت از بین می برد.

در ایران نیز بیش از ۵۰ سال از سابقه حفاظت مناطق طبیعی می گذرد. مطالعات انجام گرفته بر روی مناطق تحت حفاظت ایران نشان می دهد که این مناطق کمتر از مدیریتی سزاوار موقعیت، شایستگی ها و عناوین خود برخوردار بوده اند و در تمام این سال ها تنها به کارهای حمایتی پر نوسانی پرداخته شده است (مجنونیان و دیگران، ۱۳۷۸). یکی از مناطق واجد اهمیت و تحت حفاظت سازمان حفاظت محیط زیست شبه جزیره میانکاله است.

میانکاله تالابی است که همه ساله پذیرای بیش از ۵۰۰ هزار پرنده مهاجر و زمستان گذران می باشد. از این رو میانکاله در حال حاضر نه فقط در سراسر ایران به لحاظ میزبانی بیشترین تعداد پرندگان مهاجر شهرت دارد بلکه مهم ترین و استراتژیک ترین تالاب و کریدور زیستی پرندگان مهاجر در منطقه غرب آسیا است. پناهگاه حیات وحش میانکاله سال ها است که آماج طرح های توسعه و تغییر کاربری است، بندر امیرآباد، اسکله های نفتی، پایانه نفتی نکا - بهشهر، مخازن ذخیره نفت شرکت صدر، احداث جاده و ریل راه آهن در تالاب بین المللی زاغمرز که چسبیده به تالاب میانکاله است (روزنامه اعتماد ملی، ۸۵) همگی بیانگر این واقعیت است که مدیریت این منطقه نتوانسته است در طی این سالیان اثربخشی لازم را از خود نشان دهد.

لذا، باتوجه به وجود مشکلات عدیده در منطقه و عدم ایجاد تعادل میان آرایه خدمات گردشگری و اهداف حفاظت از محیط زیست، محققین مسئله این تحقیق را شناسایی الگوی کنونی مدیریت پناهگاه حیات وحش میانکاله و معرفی الگوهای جهانی مدیریت مناطق حفاظت شده انتخاب نموده اند. بدین وسیله ضمن شناسایی مشکلات و

چالش های مدیریتی و توسعه میانکاله با معرفی الگوهای جهانی مدیریت این مناطق، الگوی اثربخش مدیریت مناطق حفاظت شده را جهت حصول به اهداف حفاظت از محیط زیست و آرایه تجارب ناب به گردشگران نیز آرایه می نماییم.

۳- اهمیت و ضرورت تحقیق

میان مناطق حفاظت شده و گردشگری رابطه متقابلی وجود دارد و این دو برای ادامه حیات نیازمند یکدیگرند. اگر چه این ارتباط، ارتباطی پیچیده و گاهی اوقات خصمانه است، گردشگری همواره مولفه ای حیاتی است که در صورت اعمال مدیریتی مناسب می تواند به عنوان رویکرد و ابزاری کارآمد در راستای حفظ، توسعه و تنوع بخشیدن به مناطق حفاظت شده بکار گرفته شود.

تقاضای روز افزون برای گردشگری مبتنی بر طبیعت، برنامه ریزی و تجهیز مناطق حفاظت شده و مدیریت منابع طبیعی آنها در کلاس های حفاظتی بلکه در تمامی طبیعت و در دراز مدت، اجتناب ناپذیر ساخته است. گردشگری در مناطق حفاظت شده باید با احتیاط و دقت فراوان برنامه ریزی شده و فاقد هرگونه اثرات غیر قابل برگشت و اخلال انگیز در منطقه (از نظر سیمای طبیعی و حیات گیاهی و جانوری) باشد. هر گونه فعالیتی در منطقه باید منطبق با ظرفیت تحمل پارک طرح ریزی و تحت کنترل باشد. متأسفانه برنامه های مدیریتی موجود بیشتر بر حفاظت از تنوع زیستی تأکید دارند و سایر الزامات و اجزای مدیریت مناطق حفاظت شده مانند: گردشگری، منابع مالی، برنامه ریزی منابع انسانی و بازاریابی را مورد توجه قرار نمی دهند. مدیران مناطق حفاظت شده و سازمان های حافظ محیط زیست به اندازه کافی توانمند و یا دارای تجربه لازم نیستند که بتوانند گردشگری را به گونه ای حرفه ای مدیریت نمایند (Stradas, 2002).

امروزه بسیاری معتقدند که جهت بهبود اثربخشی مدیریت مناطق حفاظت شده باید تلاشهای بیشتری صورت پذیرد (Hockings & Philips, 2003:8). بدیهی است زمانی که گردشگری بخشی از فعالیت های مدیریت است، راهبردها و چارچوب های مدیریتی باید به گونه ای وضع شوند که اطمینان حاصل نماییم فعالیت های گردشگری، ارزش های طبیعی و اجتماعی- فرهنگی مربوط به مناطق حفاظت شده را حفظ و پشتیبانی می نمایند (Eagles et al., 2002:25).

بر اساس بررسی های انجام گرفته از سوی محققین در طی تمام ۳۹ سال گذشته که منطقه میانکاله تحت حفاظت زیست محیطی قرار گرفته است تمامی فعالیت های انجام گرفته صرفا در زمینه حفاظت از محیط زیست بوده است و برنامه مشخصی جهت توسعه گردشگری در این منطقه تهیه نشده است.^۱ حفاظت از محیط زیست و گردشگری به عنوان فعالیت هایی متعارض نگریسته شده و اهداف آنها نیز کاملا در تضاد با یکدیگر انگاشته شده اند. این رویکرد خصمانه باعث گردیده است تا هنگام تصمیم گیری در زمینه مدیریت پارک ها، گردشگری را به عنوان یک فعالیت کاملا جنبی و بدون اهمیت در نظر گرفته و هر کجا که بحث از توسعه گردشگری در مناطق حفاظت شده ایران به میان می آید با مخالفت شدید از سوی طرفداران حفاظت از محیط زیست مواجه می شود. این در حالی است که اغلب این مناطق با مشکلات مالی دست و پنجه نرم می کنند و منابع لازم جهت حفاظت از این مناطق را در اختیار ندارند (رمضانی، ۱۳۸۴). به این ترتیب شناسایی و معرفی یک برنامه شفاف مدیریتی برای توسعه پایدار گردشگری در این پارک یکی از موارد ضروری برای ارتقای تجربه گردشگری و کاهش تعارضات و آسیب های زیست محیطی و اجتماعی ناشی از توسعه گردشگری محسوب می شود.

۴- سوالات تحقیق

در این مقاله به سوالات زیر پاسخ خواهیم داد:

- ۱- الگوهای رایج مدیریت مناطق حفاظت شده جهان کدامند؟
- ۲- الگوی مدیریت کنونی پناهگاه حیات وحش میانکاله چیست؟
- ۳- نگرش گردشگران در زمینه حفاظت از محیط زیست چگونه است؟
- ۴- نگرش و ادراکات جامعه میزبان در خصوص حفاظت از محیط زیست در پناهگاه حیات وحش میانکاله چیست؟

۱- در چند سال اخیر منازعات و اختلافات پیش آمده در خصوص جزیره آشوراده و بیش از هر چیز دیگری توجه علاقه مندان این منطقه را به خود جلب کرده است و توسعه گردشگری در آن از جمله مواردی است که بحث های فراوانی را بدنبال داشته است و اختلاف نظر میان سازمان حفاظت از محیط زیست و سازمان میراث فرهنگی و گردشگری بر سر این منطقه کماکان ادامه دارد (راستی، ۱۳۸۴).

۵- معرفی پناهگاه حیات وحش میانکاله

۵-۱ موقعیت جغرافیایی

شبه جزیره ی میانکاله در بخش جنوب شرقی دریای خزر و ۱۲ کیلومتری شمال شرق شهرستان بهشهر واقع شده است. با وسعتی معادل ۶۸۸۰۰ هکتار با موقعیت جغرافیایی ۳۶ درجه و ۵۰ دقیقه عرض شمالی و ۵۳ درجه و ۱۷ دقیقه طول شرقی با ارتفاع ۲۱ تا ۲۶ متر پایین تر از سطح دریای آزاد و در منتهی الیه جنوب شرقی دریای مازندران واقع شده است.

۵-۲ ویژگی های منطقه

این پناهگاه از دو اکوسیستم بارز تالابی و شبه جزیره ای تشکیل شده و یکی از زیستگاه های مهم و با ارزش پرندگان آبزی و خشکزی می باشد. این زیستگاه مجموعه ای از شن زارهای ساحلی، اراضی باتلاقی، آبگیر، مناطق جنگلی با پوشش درختچه های گز، تپه های شنی، جنگل انارستان، بوته های تمشک و سازهیل است. منطبق بر داده های آماری ایستگاه کلیما تولوژی بندر ترکمن (به عنوان نزدیک ترین ایستگاه به قسمت شرقی شبه جزیره میانکاله) متوسط درجه حرارت سالانه ۱۷/۳ درجه سانتی گراد می باشد که مؤید حاکمیت هوای معتدل بر آن است.

به سبب محدودیت منابع ارضی، پوشش گیاهی جزیره نیز واجد محدودیتهای خاصی بوده و از تنوع و انبوهی قابل ملاحظه ای برخوردار نیست. پناهگاه حیات وحش میانکاله در بررسی کلی از اکوسیستم خاص گیاهی نواحی خشک برخوردار است. در این پهنه به سبب فقدان منابع کانی در خاک، گیاهان معدودی می روید. پوشش علفی منطقه نیز به رغم چرای مفرط قابل ملاحظه است که خود عامل بسیار مهمی در کنترل ماسه های روان بشمار می آید. همچنین در بخش تالابی پناهگاه نیز گونه های مختلفی از گیاهان آبزی و از نمونه گیاهان شناور، غوطه ور و حاشیه ای مشاهده می گردند.

۱۷۹ گونه گیاهی و ۲۰۴ گونه پرنده مهاجر و بومی در منطقه شناسایی شده است که این نشان دهنده تنوع زیستی بالای آن می باشد. از گونه های مهم جانوری میتوان از گرگ، گربه وحشی، فک، خوتکا، گیلانشاه، باکلان، فلانینگو، کشیم، حواصیل، قرقاول و انواع ماهیان چون کپور، سفید و کولی نام برد.

۳-۵ اهمیت منطقه به لحاظ کلاس های حفاظتی

تالاب بین المللی میانکاله در محدوده جزیره آشوراده و خلیج گرگان، مهم ترین محل تخم ریزی ماهیان خاویاری دریای خزر و قطب پرورش این ماهی ها در جهان است. میانکاله، نخستین تالاب بین المللی جهان، ذخیرگاه بیوسفری ثبت شده در فهرست یونسکو، پناهگاه حیات وحش با سابقه ای بیش از ۳۹ سال حفاظت و ثبت شده در اتحادیه جهانی حفاظت IUCN است (جمشیدی، ۸۵).

کل منطقه (شامل شبه جزیره میانکاله، خلیج گرگان و آب بندان لیو زاغمرز) با وسعت ۹۷۲۰۰ هکتار در تاریخ ۱۳۴۸/۸/۱۲ به عنوان "منطقه ی حفاظت شده" تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست در آمد. در تاریخ ۱۳۵۳/۵/۲۱ به دلیل دارا بودن ویژگی هایی چون جذب گونه های نادر و در معرض خطر انقراض پرندگان آبی مهاجر، ارزش های آبی پروری به خصوص در جهت تکثیر طبیعی و زاد و ولد ماهی کپور و کلمه، همچنین جاذبه های طبیعی خاص به "پناهگاه حیات وحش" ارتقاء یافت. شبه جزیره ی میانکاله، خلیج گرگان و آب بندان لیو زاغمرز در همین سال به عنوان تالاب های بین المللی کنوانسیون رامسر با وسعت ۱۰۰۰۰۰ هکتار به ثبت رسیدند. پناهگاه حیات وحش میانکاله با وسعت ۶۸۸۰۰ هکتار در سال ۱۳۵۵ از سوی یونسکو اعتبار نامه ی شبکه ی "ذخیره گاه های زیست کره" جهان را نیز دریافت کرد. این تالاب همچنین به عنوان منطقه ای مهم برای پرندگان توسط سازمان بین المللی حیات پرندگان شناسایی شده است.

رویکردهای جهانی مدیریت

رویکرد کلی

امروزه بیش از ۶۰۰۰۰ منطقه حفاظت شده در سراسر دنیا تعیین شده است که حدود ۱۲٪ از کره زمین را پوشش می دهد. حدود ۱۴۷۰ مورد از مناطق حفاظت شده را پارک های ملی تشکیل می دهند، این در حالی است که مابقی این مناطق در کشورهای مختلف به عناوین گوناگونی وجود دارند. استرالیا به تنهایی حداقل ۴۵ نوع منطقه حفاظت شده دارد (Phillips, 2003:1). مناطق حفاظت شده از بدو تاسیس بیشتر به عنوان یک پناهگاه ایزوله جهت گونه های گیاهی و جانوری در نظر گرفته

شده‌اند تا مکانی برای تفریح، آرامش روحی و کسب منافع اقتصادی. مناطق حفاظت شده بیشتر با هدف حفاظت از محیط زیست تاسیس می‌شوند و اغلب موضوعات مربوط به مردم را به عنوان مشکلات می‌نگرند تا فرصت‌های مناسب. در بهترین حالت مردم به عنوان مشتریان یک کسب و کار تجاری به حساب می‌آیند (دشمنی که وجودش برای حمایت مالی لازم است) و در بدترین حالت افرادی فضول و ناخوشایند. مدیران مناطق حفاظت شده تمایل دارند تا نیاز به یک رویکرد مدیریت که موجب بهبود رابطه میان مناطق حفاظت شده و جامعه شود را کم اهمیت جلوه دهند (McCool et al., 2003:187) گردشگری و جوامع از جمله موضوعات مردمی هستند که مدیران مناطق حفاظت شده اغلب آنها را نادیده می‌گیرند و یا به گونه‌ای ناشایست با آنها برخورد می‌کنند.

الگوهای مدیریت مناطق حفاظت شده

ویژگی‌ها و ماهیت مناطق حفاظت شده را می‌توان با بررسی الگوهای مدیریتی که آنها را ایجاد نموده‌اند، شناسایی کرد. الگوها را می‌توان در قالب دو دوره زمانی تکامل آنها دسته‌بندی نمود:

- الگوی کلاسیک^۱ مدیریت مناطق حفاظت شده (۱۹۶۰-۱۸۶۰) که تحت عنوان مدل یلواستون^۲ نیز شناخته شده است (Philips, 2003:2)
- الگوی مدرن^۳ مدیریت مناطق حفاظت شده (از کنگره پارک‌های جهان در زمینه مناطق حفاظت شده^۴ که در سال ۱۹۶۲ در سیاتل^۵ آمریکا برگزار شد آغاز گردید و در ادامه کنگره‌های زیر مورد تاکید قرار گرفت: یلواستون ۱۹۷۲، بالی^۶ ۱۹۸۲، کاراکاس^۷ ۱۹۹۲، دوربان^۸ ۲۰۰۳ و کنگره جهانی توسعه پایدار زوهانسبورگ^۹ ۲۰۰۲).

^۱ - Classic paradigm

^۲ - Yellowstone model

^۳ - Modern paradigm

^۴ - World Parks Congress on Protected Areas

^۵ - Seattle

^۶ - Bali

^۷ - Caracas

^۸ - Durban

^۹ - Johannesburg

الگوی کلاسیک

تا دهه ۱۹۶۰ فضایی که مناطق حفاظت شده در سرتاسر دنیا در آن راه اندازی می‌شدند به گونه ای بود که بیشتر طرفدار اعمال یک نگرش بالا به پایین در این مناطق بودند. پارک های بزرگی بدون توجه کافی به اثرات آنها بر مردم محلی، شرایط اجتماعی اقتصادی و سیاسی حاکم تاسیس شدند. نگاه غالب این بود که دولت بهتر از هر کسی می‌داند، نظرات دولت از سوی مقامات رسمی شکل می‌گرفت و تاثیری نیز از مردم محلی نمی‌پذیرفت (Philips, 2003:3).

تاکید مدیریت در مدت زمان زیادی از قرن بیستم، نه تنها در آمریکا بلکه در استرالیا، آفریقا و آسیا هم این بود که پارک هایی ایجاد کنیم که در آنها مردم شکار نکنند، درختان را لمس نکنند، دام هایشان چرا نکنند، کشاورزی صورت نگیرد، و حتی گیاهان دارویی را نیز جمع آوری ننمایند. هرکجا که دولت ها به طور کامل چنین پارک هایی را ایجاد نمودند، نتایج آن برای مردم بومی فاجعه آمیز بود. بسیاری با اعمال زور از وطن بومی خود بیرون رانده شدند و از مایملک و حقوق انسانی خود محروم گشتند. مردمی که مجبور شدند در بیرون از پارک ها اقامت گزینند دریافتند که منابع طبیعی سرزمین پیشین آنها که بخش اصلی اقتصادشان را تشکیل می‌داد اکنون برای آنها منطقه ورود ممنوع به حساب می‌آیند (Stevens, 1997).

آنها همچنین دریافتند استفاده از منابع مرسوم امرار معاش که برای ادامه حیات فیزیکی و فرهنگی آنها حیاتی بودند، عملی مجرمانه به حساب می‌آمد. این منابع توسط حصار و پرچین، گشتی های مسلح و تهدید مردم به زندان و جریمه در صورت ورود غیر مجاز، محافظت می‌شدند. سکونت کردن در این مناطق تصرف غیر قانونی و استفاده از منابع سنتی، تجاوز به حساب می‌آمدند. در این شرایط، امرار معاش از این منابع فعالیتی غیر مشروع بود و نهادهای سنتی مدیریت منابع محلی و سایر فعالیت های حفاظت از محیط زیست اغلب در مناطقی که تحت عنوان مناطق حفاظت شده مدیریت می‌شدند، ممنوع گردید (همان).

بنیان های علمی که بر اساس آن مناطق حفاظت شده را انتخاب می‌نمودند، محدود بود. مرزهای مناطق حفاظت شده اغلب به طور دلخواهی و بر اساس دانش سطحی

تعیین می گردید. به طور کلی، اندیشه کار چند رشته ای^۱ در ابتدای راه به سر می برد. اغلب افرادی که در منطقه حفاظت شده و یا مشاغل مربوط به آن مشغول به کار بودند کمتر تلاش می کردند تا با سایر کارکنان شاغل در زمینه های مرتبط با خود ارتباط برقرار سازند (Philips, 2003:3). ویژگی های الگوی کلاسیک در جدول ۳ خلاصه شده است.

موارد زیادی در سرتاسر دنیا در زمینه اخراج مردم محلی از سرزمین بومی خود جهت تاسیس مناطق حفاظت شده وجود دارد. به عنوان مثال قبیله ماسایی^۲ از پارک های ملی سرنگتی^۳، تانگاریر^۴ و مانیارا^۵؛ قبیله ایک اوگاندا^۶ از پارک ملی کیدپو^۷؛ فوکا مالای^۸ از پارک ملی مینیکا^۹؛ حدود ۲۲۰۰۰ نفر از پارک ملی رویال چیتوان^{۱۰} در نپال و قبیله ماکولکه^{۱۱} از پارک ملی کروگر^{۱۲} (Stevens, 1997). به طور خلاصه، الگوی کلاسیک خشم و انزجار عمیقی را در نزد جوامع مرتبط با مناطق حفاظت شده ایجاد می نماید. در کنگره ده سالانه پارک های ملی و مناطق حفاظت شده IUCN در بالی (۱۹۸۲) و کاراکاس (۱۹۹۲) مدل کلاسیک مدیریت مناطق حفاظت شده با درخواست های اعضا برای ارایه رویکرد جدیدی جهت مدیریت نمودن روابط میان مناطق حفاظت شده و جوامع محلی به چالش کشیده شد (IUCN, 1992).

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

- 1 - Interdisciplinary working
- 2 - Masaai
- 3 - Serengeti
- 4 - Tangarire
- 5 - Manyara
- 6 - Ik of Uganda
- 7 - Kidepo
- 8 - Phoka of Malawi
- 9 - Myika
- 10 - Royal Chitwan
- 11 - Makuleke
- 12 - Kruger

جدول ۳- ویژگی های الگوی کلاسیک

در مناطق حفاظت شده مطابق الگوی کلاسیک:

- اثرات فعالیت های مردم (به جز گردشگران) برنامه ریزی و مدیریت می شود، و به ویژه مردم محلی از ورود به منطقه منع می شوند؛
- توسط دولت مدیریت می شوند و یا حداقل زیر نظر دولت راه اندازی و اداره می شوند؛
- منابع مالی آن توسط مالیات دهندگان تامین می شود؛
- به منظور حفاظت از محیط زیست طراحی می شوند، به گونه ای که زمین (یا آب) با هدف ایجاد بهره وری مورد استفاده قرار نگیرند؛
- مردم محلی به ندرت طرف مشاوره قرار گرفته و ممکن است حتی از تصمیمات مدیریت نیز با خبر نشوند و در واقع این مناطق با حداقل توجه به مردم محلی مدیریت می شوند؛
- کارشناسان محیط طبیعی و یا متخصصان منابع طبیعی به تنهایی این مناطق را مدیریت می کنند؛
- به طور جداگانه توسعه می یابند به عبارتی به صورت تک به تک و به گونه ای اختصاصی برنامه ریزی می شوند؛
- به صورت جزیره ای مدیریت می شوند، یعنی مدیریت کردن بدون توجه به مناطق اطراف؛
- عمدتاً با هدف حفاظت از مناظر زیبا و با تاکید فراوان بر آنچه دیده می شود تاسیس می شوند، تا اینکه عملکرد واقعی سیستم های طبیعی را مورد توجه قرار دهند؛
- مدیریت به گونه ای واکنشی^۱ و در قالب زمان بندی کوتاه مدت انجام می پذیرد؛
- درباره حفاظت از منابع طبیعی و چشم اندازهای موجود است نه در زمینه تجدید ارزشهای از دست رفته؛
- پارک های ملی عمدتاً به عنوان یک دارایی ملی نگریسته می شوند که در مدیریت آنها ملاحظات ملی غالب بر ملاحظات محلی است؛
- اغلب در سطح ملی دارای اهمیت شناخته می شوند با کمترین توجه به الزامات و ارزش های بین المللی؛
- گردشگران به عنوان افرادی مزاحم در منطقه شناخته می شوند و برخورد مناسبی با آنها صورت نمی گیرد.

ماخذ: Philips, 2003:۵

الگوی کلاسیک، میراثی را برای جهان به جای گذارد که امروزه موجب بروز مسایلی در زمینه حقوق بشر و همچنین سوالاتی در باره معنی وحشیگری و اهداف

حفاظت از محیط زیست و نقش مردم محلی در مدیریت مناطق حفاظت شده، گردیده است (Philips, 2003:10). زمانی که گردشگران وارد پارک می شوند، با آنها در چارچوب همان نگرشی رفتار می شود که موجب رانده شدن مردم محلی از آنجا شده بود. الگوی کلاسیک برنامه ریزی گردشگری را به عنوان نوشدارو پس از مرگ سهراب و در چارچوب رویکردی وصله - پینه^۱ کردن می نگرد (McNeely, 1993). مردم رانده شده از سرزمین خود فرصت های مشارکت و کسب سود از فعالیت های گردشگری که در سرزمین بومی آنها انجام می گرفت را رد می کردند. بذر تعارض میان حفاظت های زیست محیطی و گردشگری در مدل کلاسیک کاشته شد و در سرتاسر جهان پراکنده گردید. به هر حال، با درخواست های روزافزون برای رویکردهای جدید در مدیریت مناطق حفاظت شده از دهه ۱۹۶۰ به بعد نگرش ها شروع به تغییر نمود (IUCN, 1992).

الگوی مدرن

الگوی مدرن برای اولین بار در کنگره جهانی پارک ها در سیاتل (۱۹۶۲) ظهور پیدا کرد سپس در کنگره های بعدی یلواستون و تتون^۲ (۱۹۷۲)، بالی (۱۹۸۲)، کاراکاس (۱۹۹۲) و آخرین آنها در دوربان (۲۰۰۳) توسعه پیدا نمود. در این کنگره ها الگوی کلاسیک مورد انتقادهای شدید قرار گرفت و نگرش های جدید و مترقی ارایه گردید (IUCN, 1992).

الگوی کلاسیک در حالی سیستم های مدیریت مناطق حفاظت شده را مطرح نمود که سیستم های تاریخی مدیریت منابع طبیعی از سوی مردم محلی را نادیده گرفت. پیش از تجارب مستعمراتی، بخش های قابل توجهی از زمین (و آب) به عنوان دارایی های عمومی مدیریت می شدند و این عملی رایج در قلمروهای بومی و محلی به حساب می آمد (Kothari et al., 2000:113). بسیاری از جوامع محلی انواع گوناگونی از سیستم های مدیریت منابع محلی را بر پایه دانش قابل توجه بومی به کار می گرفتند، از جمله مناطق مورد استفاده را حدگذاری می کردند، آداب ویژه ای برای

1 - Patch and seal

2 - Teton

شکار و چرای دام داشتند و زراعت را زمانبندی کرده و از آتش در مدیریت اکوسیستم‌ها استفاده می‌نمودند (Stevens, 1997; Kothari et al., 2000:85; Colchester, 2003:16). تفاوت میان الگوهای کلاسیک و مدرن بسیار قابل توجه و برجسته است. الگوی مدرن از بسیاری جنبه‌ها جامعه محلی و کارکردهای طبیعی را متاثر می‌سازد. این جنبه‌ها عبارتند از: درک علمی، آگاهی‌های اجتماعی- فرهنگی، احترام به حقوق بشر، توسعه‌های سیاسی، توسعه عمومی فعالیت‌های مدیریتی، پیشرفت‌های تکنولوژیک و مسایل اقتصادی.

الگوی مدرن به عنوان مهندسی مجدد مدیریت مناطق حفاظت شده و آموزش مجدد سیاستمداران و دولت به گونه‌ای که الگوی مدرن مدیریت مناطق حفاظت شده را درک نمایند، به حساب می‌آید. این رویکرد مستلزم بازنگری مجدد در سیاست‌های توسعه این مناطق است به گونه‌ای که مناطق حفاظت شده را با پروژه‌ها و استراتژی‌های فقرزدایی هم پیوند نماید. ایجاد چنین حرکت عظیم و انقلابی، کار ساده‌ای نبوده است. افراد زیادی هستند که (به دلایل خوب یا بد) مایل نیستند ببینند امروزه ارزشها و سیاست‌های مربوط به مدیریت مناطق حفاظت شده بسیار متفاوت از آنهایی است که در گذشته مورد تاکید قرار می‌گرفت (الگوی کلاسیک). هنوز مقامات رسمی در میان متخصصان وجود دارند که آرزومند شرایط گذشته هستند. ویژگی‌های اصلی الگوی مدرن مدیریت مناطق حفاظت شده (Philips, 2003:11) در جدول ۴ نشان داده شده است.

جدول ۴ - ویژگی های الگوی مدرن

- ویژگی های الگوی مدرن مدیریت مناطق حفاظت شده عبارتند از:
- مدیریت به همراه، برای و در برخی موارد توسط مردم محلی به این معنی که برای مردم نقش فعالی در مدیریت در نظر گرفته شود نه اینکه آنها را به گونه ای منفعل بنگریم؛
 - مدیریت توسط تمام اقشار یا بخش های مختلف، بنابر این سطوح مختلف دولت، جامعه محلی و بومی، بخش خصوصی، سازمان های غیر دولتی^۱ و سایرین همگی در مدیریت مناطق حفاظت شده دخیل هستند (کارکرد تمرکز زدایی و تفویض اختیار که در بسیاری از کشورها مشاهده می شود)؛
 - مدیریت با اهداف اجتماعی- اقتصادی، تفریحی و همچنین حفاظت از محیط زیست؛
 - تأمین منابع مالی مورد نیاز از راههای مختلف جهت تکمیل (یا جانشین نمودن) پارانه های دولتی؛
 - مدیریت توسط افرادی که دارای تخصص های گوناگون هستند به ویژه افرادی با تخصص های مرتبط؛
 - مدیریت در جهت پاسخ گویی به نیازهای مردم محلی که به طور روزافزونی به عنوان ذینفعان اساسی مناطق حفاظت شده شناخته می شوند (از نظر سیاست گذاری های اقتصادی و اجتماعی)؛
 - برنامه ریزی مناطق حفاظت شده به عنوان بخشی از سیستم های ملی، ناحیه ای و بین المللی؛
 - به صورت شبکه ای توسعه یابند، به این معنی که مناطق شدیداً حفاظت شده توسط دالان های سبز که نقش ضربه گیر را بازی می کنند به مناطق مجاور متصل می شوند که به گونه ای پایدار توسط جوامع محلی مدیریت شده و به منظور توسعه طبیعت گردی مورد استفاده قرار می گیرند؛
 - مناطق حفاظت شده اغلب به دلایل علمی، اقتصادی و فرهنگی تشکیل می شوند؛
 - به گونه ای مدیریت می شوند که نیازهای مردم محلی را در کنار نیازهای گردشگران مورد توجه قرار دهند؛
 - مدیریت در افق های زمانی طولانی مدت انجام می گیرد به این دید که مدیریت فرایندی توأم با یادگیری است؛
 - درباره تجدیدحیات و احیای مجدد و همچنین حفاظت از محیط زیست است بنابر این ارزشهای از دست رفته و یا دستخوش آسیب شده را می توان ترمیم و احیا نمود؛
 - به عنوان یک دارایی برای عموم مردم نگریسته می شوند و دیدگاه میراث ملی را تعدیل می نماید؛
 - به عنوان یک دغدغه بین المللی نگریسته می شوند و مدیریت چنین مناطقی با احساس مسئولیت های بین المللی، ملی و محلی همراه است؛

ماخذ: Philips, 2003: ۱۱

شناسایی الگوی مدیریت پناهگاه حیات وحش میانکاله

به منظور شناسایی الگوی کنونی مدیریت میانکاله، با استفاده از ویژگی های الگوی کلاسیک و مدرن، پرسش نامه هایی برای گردشگران و مردم جامعه محلی طراحی

گردید. با تکمیل پرسشنامه ها و تحلیل آماری نتایج حاصل الگوی کنونی مدیریت میانکاله شناسایی گردید.

شیوه نمونه گیری

افراد مورد مطالعه در این تحقیق از طریق نمونه گیری در دسترس انتخاب و مورد بررسی قرار گرفته اند و تلاش گردیده با مراجعات مکرر برای نمونه گیری تا حد امکان از تاثیر متغیرهای مداخله گر در نتایج حاصل از تحقیق کاسته شود. همچنانکه ملاحظه خواهد شد در این مطالعه دو گروه گردشگران و مردم محلی مخاطب قرار گرفته و پرسشنامه های طراحی شده را تکمیل نموده اند.

تعداد نمونه گردشگران

جهت تعیین حجم نمونه گردشگران، با توجه به ویژگی های تحقیق و متغیرهای مورد مطالعه، نمونه مناسب رقمی در حدود ۱۰۰ مشاهده، مناسب تشخیص داده شده است^۱. به این منظور تعداد ۱۶۰ پرسشنامه توسط گردشگران تکمیل گردید که پس از کنار گذاشتن ۱۵ پرسشنامه ناقص و مخدوش، اطلاعات تعداد ۱۴۵ پرسشنامه کامل، تحلیل گردیدند. در این تحقیق "روش نمونه گیری در دسترس" به عنوان روش نمونه گیری از جامعه گردشگران انتخاب شده است. لازم به ذکر است که پرسشنامه ها در زمان دیدار گردشگران از میانکاله و در درون منطقه تکمیل گردیده است.

تعداد نمونه مردم محلی

جهت تعیین حجم نمونه مردم محلی، با توجه به ویژگی های تحقیق و متغیرهای مورد مطالعه، نمونه مناسب رقمی در حدود ۱۰۰ مشاهده، مناسب تشخیص داده شده است. به این منظور تعداد ۱۱۰ پرسشنامه توسط مردم محلی تکمیل گردید که پس از

۱- در اکثر پروژه های تحقیقاتی محدودیت های مالی، وقت و نیروی انسانی، اندازه نمونه ای را که لازم است مورد مطالعه قرار گیرد محدود می سازد. لذا در روش همبستگی پیشنهاد شده است که حداقل ۳۰ نفر آزمودنی انتخاب شود. در روش علی-مقایسه ای و آزمایشی حداقل ۱۵ نفر برای هر گروه توصیه شده است. در مطالعات زمینه یابی برای گروه اصلی ۱۰۰ نفر و برای زیر گروه ها بین ۳۰ تا ۵۰ نفر پیشنهاد شده اند (دلاور، ۱۳۸۴).

کنار گذشتن ۵ پرسشنامه ناقص و مخدوش تعداد ۱۰۵ پرسشنامه کامل، تحلیل گردیدند. در این تحقیق "روش نمونه گیری در دسترس" به عنوان روش نمونه گیری از جامعه میزبان انتخاب شده است. منظور از جامعه میزبان و مردم محلی، ساکنین درون پناهگاه حیات وحش میانکاله (که عمدتاً دامدارند) و افراد ساکن در مناطق اطراف میانکاله است.

با توجه به ماهیت پاسخ دهندگان دو دسته پرسشنامه تهیه شد؛ پرسشنامه گردشگران و پرسشنامه ساکنین محلی (پیوست های ۱ و ۲).

پرسشنامه گردشگران

این پرسشنامه در دو بخش طراحی شده است. در بخش نخست ویژگی های جمعیت شناختی گردشگران مورد پرسش قرار گرفت و در بخش دوم در قالب ۲۵ سوال نظرات آنها در خصوص موارد مختلف مربوط به پناهگاه حیات وحش میانکاله سنجیده شده است. پیوست (۱) متغیر های مورد نظر و سوالات مربوط به هریک از آنها در جدول ۵ نشان داده شده است^۱.

جدول ۵ متغیرهای پرسش شده از گردشگران و شماره سوالات مربوط به آنها

ردیف	متغیر	سوالات مربوطه
۱	رضایت از وضعیت کنونی میانکاله	۱،۲،۳،۴،۵،۶،۷
۲	اثر بخش بودن مدیریت پناهگاه حیات وحش میانکاله	۸،۹،۱۰،۱۱،۱۲،۱۳،۱۴،۱۵،۱۶،۱۷
۳	ضرورت حفاظت از محیط زیست منطقه	۱۸،۱۹،۲۰،۲۱،۲۲،۲۳،۲۴،۲۵

ماخذ: پیوست (۱)

پرسش ها با استفاده از طیف لیکرت و با ارزش گذاری ۱= کاملاً ناموافقم، ۲= ناموافقم، ۳= نظری ندارم، ۴= موافقم و ۵= کاملاً موافقم طراحی گردیده است.

پرسشنامه مردم محلی

این پرسشنامه در سه بخش طراحی شده است. بخش نخست مربوط به ویژگی های جمعیت شناختی مردم محلی است و شامل سوالات ۱ تا ۹ است. بخش دوم در برگیرنده پرسش های کیفی می باشد که در واقع قالب مصاحبه را دارد و پرسش های ۱۰ تا ۱۹ را در بر می گیرد. در بخش سوم نیز پرسش های کمی مطرح گردیده است که شامل سوالات ۲۰ تا ۲۹ می باشد. پیوست (۲) پرسش های این بخش با استفاده از طیف لیکرت و با ارزش گذاری ۱= کاملاً ناموافقم، ۲= ناموافقم، ۳= نظری ندارم، ۴= موافقم و ۵= کاملاً موافقم طراحی گردیده است. متغیر های مورد نظر و سوالات مربوط به هریک از آنها در جدول ۶ نشان داده شده است.

جدول ۶ متغیرهای پرسش شده از مردم محلی و شماره سوالات مربوط به آنها

ردیف	متغیر	سوالات مربوطه
۱	ضرورت حفاظت از محیط زیست میانکاله	۲۰، ۲۱، ۲۲، ۲۳
۲	نظر مردم نسبت به اهمیت میانکاله به عنوان یک منطقه طبیعی حفاظت شده	۲۴، ۲۵
۳	نقش گردشگران در میزان درآمد مردم محلی	۲۶
۴	تاثیر میانکاله بر سطح زندگی و معیشت مردم محلی	۲۷، ۲۸
۵	مشارکت در تصمیم گیری ها در خصوص توسعه گردشگری در منطقه	۲۹

ماخذ: پیوست (۲)

بررسی و تجزیه و تحلیل نظرات گردشگران

در این بخش با توجه به اهداف مشخص شده و سوالات مطرح شده در پرسشنامه نظرات گردشگران را در قالب فرضیه هایی بررسی می نماییم. برای بررسی هریک از فرضیه های مطرح شده یک و یا چند سوال مربوط به آن فرضیه را مورد بررسی قرار دادیم. در این راستا میانگین پاسخ های ارایه شده از طرف هر فرد به سوالات مورد نظر را محاسبه نموده و آنرا با عدد ۳ (حد وسط طیف لیکرت مورد استفاده) مقایسه نمودیم.

هر جا که میانگین حاصل برابر و یا بزرگتر از ۳ بود موید تایید فرضیه مطرح شده بود و هر جا که میانگین بدست آمده کوچکتر از ۳ شد به معنی رد فرضیه بود^۱.

جدول ۷ جمع بندی فرضیه های بررسی شده در زمینه نظرات گردشگران و مردم محلی

ردیف	فرضیه مورد بررسی	نتیجه آزمون
۱	گردشگران از وضعیت کنونی میانکاله رضایت دارند	تایید نشد
۲	از دیدگاه گردشگران مدیریت کنونی پناهگاه حیات وحش میانکاله اثربخش می باشد	تایید نشد
۳	گردشگران نگرش مثبتی در زمینه حفاظت از محیط زیست دارند	تایید شد
۴	مردم محلی نگرش مثبتی در خصوص ضرورت حفاظت از محیط زیست دارند	تایید شد
۵	مردم محلی از وجود میانکاله احساس غرور می کنند و بهبود وضعیت میانکاله را موجب انجام و افزایش غرور ملی می دانند	تایید شد
۶	گردشگران تاثیر مثبتی در کسب درآمد مردم محلی دارد	تایید نشد
۷	وجود میانکاله تاثیر مثبتی در سطح زندگی و معیشت مردم محلی دارد	تایید نشد
۸	مردم محلی با مشارکت در تصمیم گیریها در خصوص مدیریت گردشگری در میانکاله موافق هستند	تایید شد

بررسی نتایج بخش کیفی پرسشنامه مردم محلی

پس از بررسی پاسخ های سوالات این قسمت که در برگزیده پرسش های ۱۰ تا ۱۹ است، نتایج زیر برداشت گردید:

- مردم محلی منافع اقتصادی یا اجتماعی فرهنگی خاصی از وجود پناهگاه حیات وحش میانکاله کسب نمی کنند، مگر عده معدودی که به دامداری و ماهیگیری مشغولند و از منابع طبیعی موجود استفاده می کنند؛
- مردم بومی میانکاله را به عنوان مقصد مناسبی جهت انجام فعالیت های تفریحی و فراغتی می دانند؛

۱- لازم به ذکر است که در مورد برخی از فرضیه ها، پاسخ های ارایه شده به یکی از پرسش ها نیز می توانست فرضیه مورد نظر را رد و یا تایید نماید اما از آنجا که پاسخ های ارایه شده به موارد مورد نظر موید یکدیگر می باشند (ویژگی های الگوی کلاسیک و مدرن) از روش مورد استفاده یعنی گرفتن میانگین پاسخ ها استفاده نمودیم.

- مردم محلی مایلند از سوی مدیران منطقه حفاظت شده طرف مشورت قرار گیرند؛
- جامعه محلی گردشگری را به عنوان فعالیتی می نگرند که می تواند برای آنها ایجاد درآمد و شغل نماید؛
- بومیان منطقه از بیکاری و وضعیت نامناسب مالی رنج می برند؛
- مردم محلی استفاده از منابع موجود و کسب درآمد از میانکاله را حق خود می دانند.

در ادامه با استفاده از این نتایج به پرسش های مطرح شده در تحقیق پاسخ داده خواهد شد.

سوال ۱: الگوی مدیریت کنونی پناهگاه حیات وحش میانکاله چیست؟

- برای پاسخگویی به این پرسش ویژگی های کنونی پناهگاه حیات وحش میانکاله را که از مطالعات انجام گرفته حاصل شده اند را مرور می نماییم:
- میانکاله توسط دولت مدیریت می شود؛
 - مدیریت کنونی منطقه توجهی به شرایط و دگرگونی های محیط اطراف آن ندارد (به صورت جزیره ای مدیریت می شود)؛
 - مردم محلی در تصمیم گیری های مربوط به منطقه طرف مشاوره قرار نمی گیرند؛
 - با گردشگران برخورد مناسبی صورت نمی گیرد و آنها از وضعیت منطقه رضایت ندارند؛
 - مدیریت پارک اثربخش نمی باشد و در تامین نیازهای گردشگران و حفاظت از محیط زیست موفق عمل نکرده است؛
 - مزایای به خصوصی از وجود میانکاله عاید مردم محلی نمی شود.
- مجموعه موارد فوق بیانگر این است که الگوی کنونی مدیریت پناهگاه حیات وحش میانکاله الگوی کلاسیک می باشد.

سوال ۲- الگوهای مدیریت در مناطق حفاظت شده سایر نقاط دنیا کدامند؟ همانگونه که پیش از این نیز مطرح گردید، الگوها را می توان در قالب دو دوره زمانی تکامل آنها دسته بندی نمود:

- الگوی کلاسیک^۱ مدیریت مناطق حفاظت شده (۱۹۶۰-۱۸۶۰) که تحت عنوان مدل یلواستون^۲ نیز شناخته شده است (Philips, 2003:2) و
- الگوی مدرن مدیریت مناطق حفاظت شده (از کنگره پارک های جهان در زمینه مناطق حفاظت شده که در سال ۱۹۶۲ در سیاتل^۳ آمریکا برگزار شد آغاز گردید و در ادامه کنگره های زیر مورد تاکید قرار گرفت: یلواستون ۱۹۷۲، بالی^۴ ۱۹۸۲، کاراکاس^۵ ۱۹۹۲، دوربان^۶ ۲۰۰۳ و کنگره جهانی توسعه پایدار ژوهانسبورگ^۷ ۲۰۰۲).

سوال ۳- نگرش گردشگران در زمینه حفاظت از محیط زیست چگونه است؟ نتایج حاصل از پیمایش ها بیانگر آن است که گردشگران در زمینه حفاظت از محیط زیست نگرش مثبتی دارند و علاقمند به همکاری در راستای برنامه های حفاظت از محیط زیست می باشند.

سوال ۴- نگرش و ادراکات جامعه میزبان در خصوص حفاظت از محیط زیست در پناهگاه حیات وحش میانکاله چیست؟ یافته های تحقیق بیانگر آن است که مردم محلی بر ضرورت حفاظت از محیط زیست تاکید کرده و آمادگی مشارکت در برنامه های حفاظت از محیط زیست را دارند.

یافته های کلی

قابلیت های گردشگری و تفریحی شبه جزیره میانکاله به درستی شناخته نشده و مدیریت نمی شوند. در حال حاضر مطالعات خاصی در زمینه شناسایی این ارزش ها و همچنین نیازهای گردشگران صورت نپذیرفته است و توجهی به روندهای حاکم بر بازار

1 - Classic paradigm
2 - Yellowstone model
3 - Seattle
4 - Bali
5 - Caracas
6 - Durban
7 - Johannesburg

گردشگری نمی شود. کارکنان پناهگاه حیات وحش میانکاله محدود به ماموران گارد حفاظت از محیط زیست می باشند که اطلاعاتی از فرایندهای مدیریت گردشگری نداشته و اصولاً فقط به دنبال اهداف حفاظت از محیط زیست هستند. هیچگونه برنامه خاصی در زمینه توسعه منابع انسانی و یا انجام فعالیت هایی جهت کسب درآمد و توسعه پایدار گردشگری در منطقه وجود ندارد. فشار بر اکوسیستم شبه جزیره به واسطه انجام فعالیت های مانند احداث بندر امیرآباد در ضلع غربی این منطقه و احداث بزرگراه های وابسته به این بندر، چرای بی رویه دام ها و طرح توسعه لجام گسیخته و بی توجه به اصول مدیریت هم پیوند گردشگری در قسمت شرقی (آشوراده) از جمله مواردی هستند که جذابیت طبیعی میانکاله را به عنوان یک مقصد مناسب گردشگری مبتنی بر طبیعت، تهدید می نمایند.

عدم وجود منابع مالی کافی و همچنین عدم سرمایه گذاری در زمینه ایجاد امکانات و تسهیلات لازم در منطقه موجب گردیده است که در حال حاضر فقط گروه خاصی از گردشگران که عمدتاً افراد علاقمند به طبیعت و یا متخصصان پرنده شناسی هستند به منطقه سفر نمایند. این امر موجب گردیده است تا میانکاله علیرغم برخورداری از پتانسیل های سرشار جهت توسعه گردشگری مبتنی بر طبیعت، نام شناخته شده ای در این زمینه نباشد.

اگرچه پیمایش انجام گرفته بر روی مردم محلی حاکی از وجود رابطه ای مثبت میان جوامع ساکن همجوار و پناهگاه حیات وحش میانکاله است، ارزش های اجتماعی مهم و ابعاد گوناگون ارزش ها و فرهنگ این جوامع در این مرحله شناسایی نشده است. این ارزشها باید به دقت و با جزئیات کامل مورد بررسی قرار گرفته و شناخته شوند. بهبود آهسته روابط میان مردم محلی و مدیریت پارک باید در دستور کار قرار گیرد تا سنگ بنای مناسبی جهت توسعه آتی این منطقه بنا نهاده شود.

نتیجه گیری و پیشنهادات کلی

نتایج این تحقیق نشان داد که سیستم کنونی مدیریت پناهگاه حیات وحش میانکاله منطبق بر الگوی کلاسیک می باشد که ناکارآمدی آن بیش از ۴۰ سال است که مشخص گردیده است. از طرف دیگر آمادگی گردشگران و مردم جامعه محلی به منظور مشارکت در فعالیت های سازگار با محیط زیست و پشتیبانی از فعالیت های حفاظت از

محیط زیست زمینه را برای پیاده نمودن الگوی مدرن مدیریت مناطق حفاظت شده فراهم می آورد.

مناطق حفاظت شده باید برنامه های مدیریت گردشگری را به عنوان بخشی از سیاست های کلان خود تدوین نمایند تا از طریق مدیریت گردشگری به گونه ای هم پیوند و حرفه ای بتوانند از فرسایش و نابودی منابع طبیعی جلوگیری نموده و انتظارات گردشگران را تامین نمایند. این مناطق باید اصول طبیعت گردی و گردشگری پایدار را به عنوان چارچوبی برای طراحی محصولات گردشگری و خدمات ارائه شده اتخاذ نمایند. منطقه باید به گونه ای پایدار مدیریت و حفاظت شود تا از حفظ ارزش های آن اطمینان حاصل نماییم و فشارهایی که ممکن است باعث نقصان ارزش ها شده شناسایی شوند. در این راستا باید از طریق یک برنامه مدیریت پارک را به گونه ای مدیریت نماییم که ارزش های زیست محیطی و گردشگری آن دچار نقصان نشوند. درک نگرش های مردم محلی در خصوص ارزش های پارک و معنی واقعی این ارزش ها برای آنها، بسیار واجد اهمیت است.

این مطالعه نشان داد که پناهگاه حیات وحش میانکاله علیرغم برخورداری از پتانسیل های بسیار زیاد و بی نظیر در زمینه گردشگری مبتنی بر طبیعت در حال حاضر تنها به عنوان مقصدی در سطح ملی و آن هم از سوی عده ای خاص مورد استفاده قرار می گیرد. مدیریت حرفه ای گردشگری در میانکاله جهت جذب گردشگران داخلی و خارجی امری ضروری و غیرقابل اجتناب است. موقعیت جغرافیایی منحصر به فرد منطقه موجب گردیده است تا در مقایسه با سایر مناطق تحت حفاظت سازمان محیط زیست تا حدودی بکرتر و سالم تر باقی بماند. از اینرو، شرایط کنونی منطقه به گونه ای است که می توان با اتخاذ راهکارهای صحیح مدیریتی از بروز مشکلات مشابه آنچه در سایر سواحل دریای مازندران پیش آمده است جلوگیری نمود.

در پاسخ به چگونگی مشارکت افراد محلی باید گفت در صورتی که فضای مناسبی برای شکل گیری این همکاری ایجاد نشود آینده مبهم و نازاحت کننده ای در انتظار ذخیره گاه زیست کره میانکاله خواهد بود. منطقه میانکاله باید با گسترش منافع اکوسیستم و خدمات و تسهیلاتی که در آن ایجاد خواهد شد نقش مهم تری را در زدودن غبار فقر از چهره ساکنین اطراف این منطقه ایفا نماید. برنامه های مشارکت دادن محلی ها در توسعه گردشگری و حفاظت از محیط زیست می تواند تضمینی باشد

در جهت اطمینان حاصل نمودن از مشارکت ساکنین منطقه در پروژه های طبیعت گردی و حفاظت از محیط زیست.

این مطالعه نشان داد که می توان تعادلی را میان تقاضا برای طبیعت گردی از یک سو و حفاظت دراز مدت از محیط زیست از سوی دیگر برقرار نمود. البته محدودیت هایی در زمینه سطوح استفاده وجود دارد که باید به وسیله برنامه ریزی دقیق و با جزئیات کامل آنها را مدیریت نمود. چنین برنامه ریزی می تواند منجر به افزایش کیفیت تجارب گردشگران و مشارکت جوامع محلی و بهبود شرایط اجتماعی فرهنگی و اقتصادی آنها شود.

پیوست شماره (۱) : پرسشنامه گردشگران

بخش الف: اطلاعات فردی و عمومی

تاریخ:

۱	۳	۸	۶				

جنسیت:

مذکر	مونث

در کدام گروه سنی زیر قرار دارید؟

۶۵ سال به بالا	۵۵-۶۴	۴۰-۵۴	۳۰-۳۹	۲۰-۲۹	۱۹-

وضعیت تاهل:

متاهل	مجرد

تحصیلات شما چه میزان است؟

فوق لیسانس و دکتری	لیسانس	فوق دیپلم	دیپلم	زیر دیپلم

ساکن کدام نقطه از کشور می باشید؟

چه مدت در منطقه میانکاله اقامت خواهید نمود؟

گروه شما متشکل از چند نفر می باشد؟

تا کنون چند بار از این منطقه دیدار نموده اید؟ (با احتساب دیدار کنونی)

بیش از ۱۰ بار

۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰

بخش ب: پرسش های کفی

لطفا در سوالات زیر میزان موافقت خود را با عبارت عنوان شده از طریق انتخاب یکی از گزینه های مربوطه مشخص نمایید. (نظر شما می تواند در طیفی از "۱= کاملاً ناموافقم" تا "۵= کاملاً موافقم" قرار گیرد).

۱. طبیعت منطقه به خوبی و پاکیزه نگهداری می شود

کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

کاملاً ناموافقم

۲. خدمات و تسهیلات موجود در منطقه مناسب است

کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

کاملاً ناموافقم

۳. اطلاع رسانی در خصوص منطقه به گونه ای مناسب انجام می پذیرد
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۴. مراکز اطلاع رسانی به راحتی در دسترس می باشند
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۵. رفتار مدیران و کارکنان پناهگاه حیات وحش میانکاله با گردشگران مناسب است
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۶. نفاط مناسبی جهت کمپینگ در منطقه طراحی شده است
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۷. دیدار کنندگان می توانند به راحتی پرندگان و حیوانات را ببینند
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۸. جاده های دسترسی به منطقه از کیفیت مناسبی برخوردار است
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۹. جاده های درون منطقه از کیفیت خوبی برخوردار است
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۱۰. حفاظت از محیط زیست منطقه به خوبی انجام می پذیرد
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۱۱. پناهگاه حیات وحش میانکاله بیش از اندازه توسط مردم شلوغ شده است
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۱۲. تجربه بازدید از میانکاله به واسطه شلوغی های موجود در منطقه دستخوش آسیب می شود
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۱۳. حضور ماهیگیران در منطقه موجب ناراحتی گردشگران است
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۱۴. جزایر دام ها در میانکاله موجب آسیب رساندن به طبیعت منطقه است
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۱۵. حضور مردم با وسایل نقلیه در منطقه جهت چیدن آوار باعث رنجش گردشگران است
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۱۶. راهنمایان طبیعت گردی به اندازه کافی در منطقه وجود دارند
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۱۷. سازمان حفاظت از محیط زیست ایران نقش مهمی را در حفاظت از پناهگاه حیات وحش میانکاله ایفا می نماید
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۱۸. فعالیت های گردشگران موجب آسیب رساندن به طبیعت میانکاله می شود
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۱۹. در نظر گرفتن مناطقی جهت حفاظت از گونه های گیاهی و جانوری امری ضروری است
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۲۰. من احترام زیادی را برای چشم اندازهای فرهنگی و طبیعی میانکاله قابل هستم
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۲۱. پرداخت ورودیه به شرطی که درآمد حاصل از آن در جهت حفاظت از محیط زیست منطقه باشد کار مناسبی است
 کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۲۲. اگر زباله ای را در ساحل دریا و یا سایر نقاط منطقه ببینم آنرا جمع آوری می نمایم

همیشه	اغلب اوقات	گاهی اوقات	به ندرت	هرگز

۲۳. من مایل به شرکت در فعالیت های حفاظت از محیط زیست هستم

همیشه	اغلب اوقات	گاهی اوقات	به ندرت	هرگز

۲۴. هدیه ای (کمک مالی) را در جهت اهداف حفاظت از محیط زیست اهدا می نمایم (خواهم نمود)

همیشه	اغلب اوقات	گاهی اوقات	به ندرت	هرگز

۲۵. در هنگام شرکت در انتخابات به نگرش افراد در خصوص مسایل زیست محیطی توجه می نمایم

همیشه	اغلب اوقات	گاهی اوقات	به ندرت	هرگز

از اینکه برای تکمیل این پرسشنامه وقت صرف نمودید سپاسگزاریم.

پیوست شماره (۲) : پرسشنامه مردم محلی

لطفا پاسخ مورد نظر خود را با انتخاب گزینه مربوطه مشخص فرمایید و یا اطلاعات خواسته شده را
ارایه نمایید.

بخش الف: اطلاعات فردی و عمومی

۱. جنس:

مذکر	مونث

۲. گروه سنی:

زیر ۲۰	۲۰-۲۹	۳۰-۳۹	۴۰-۴۹	۵۰-۵۹	۶۰ سال به بالا

۳. نام روستا / منطقه محل سکونت شما:

۴. چه مدت است که در این محل زندگی می کنید؟

۵. آیا تا کنون از پناهگاه حیات وحش میانکاله به قصد تفریح کردن دیدار نموده اید؟ بله / خیر

۶. تا کنون چند مرتبه به عنوان گردشگر از میانکاله دیدار نموده اید؟

بیش از ۱۰ مرتبه	۶-۱۰ مرتبه	۳-۵ مرتبه	۱-۲ مرتبه

۷. آیا تا کنون در پناهگاه حیات وحش میانکاله مشغول به کار بوده اید؟ بله / خیر

۸. آیا کسی از اعضای خانواده شما در پناهگاه حیات وحش میانکاله مشغول به کار است؟ بله / خیر

۹. آیا تا کنون جلسه ی رسمی میان مدیران یا کارکنان میانکاله و مردم محلی ساکن در منطقه شما برگزار

گردیده است؟ بله / خیر

بخش ب: پرسش های کیفی

لطفا هر یک از پرسش های زیر را با توضیحی کوتاه پاسخ دهید

۱۰. آیا مردم محلی ساکن در منطقه شما تا کنون منفعتی از وجود پناهگاه حیات وحش میانکاله کسب
نموده اند و اگر چنین است چگونه؟

۱۱. آیا خود شما تا کنون منفعتی از وجود پناهگاه حیات وحش میانکاله کسب نموده اید و اگر چنین است
چگونه؟

۱۲. آیا پیشنهادی در این زمینه دارید که چگونه مردم محلی می توانند در آینده از وجود پناهگاه حیات
وحش میانکاله منفعت بیشتری کسب نمایند؟

۱۳. آیا ضروری است که بزرگان قوم یا نمایندگان منطقه شما با مدیران پناهگاه حیات وحش میانکاله
ملاقات داشته باشند؟

۱۴. به نظر شما این ملاقات باید چگونه برنامه ریزی شود تا موجب برقراری ارتباطی موثر میان مدیران
میانکاله و مردم محلی منطقه شود ؟

۱۵. این ملاقات ها در چه فاصله زمانی و در کدام محل برگزار شوند؟

۱۶. اگر شما فرصت ملاقات با مدیران میانکاله را پیدا نمایید، علاقمند به بحث در خصوص چه موضوعاتی
هستید؟

۱۷. برخی افراد معتقدند ساکنین اطراف میانکاله باید به طرق مختلف مانند جمع آوری گیاهان و انار وحشی
از وجود این منطقه منفعت کسب نمایند، نظر شما در این زمینه چیست؟

۱۸. برخی افراد معتقدند باید اجازه ی جزای دام در درون پناهگاه حیات وحش میانکاله را به ساکنین اطراف آن داد، نظر شما در این زمینه چیست؟
۱۹. به نظر شما آیا توسعه گردشگری در منطقه می تواند موجب بهبود وضعیت معیشتی مردم شود؟

بخش پ: پرسش های کتبی

لطفا با انتخاب یکی از گزینه های مربوط به هر پرسش نظر خود را در مورد آن بیان دارید (نظر شما می تواند در طیفی از "۱= کاملاً ناموافقم" تا "۵= کاملاً موافقم" قرار گیرد)

۲۰. من به طبیعت علاقمندم و معتقدم باید از محیط زیست حفاظت نمود.

کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۲۱. طبیعت باید برای استفاده نسل های آینده مورد محافظت قرار گیرد.

کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۲۲. مردم ساکن در اطراف پناهگاه حیات وحش میانکاله باید به خوبی در زمینه حفاظت از محیط زیست آموزش داده شوند.

کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۲۳. به نظر من فلسفه وجودی پناهگاه حیات وحش میانکاله در وهله نخست حفاظت از محیط زیست است.

کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۲۴. به عنوان یک ایرانی افتخار می کنم که پناهگاه حیات وحش میانکاله سمبل میراث طبیعی کشورم باشد.

کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۲۵. من وجود میانکاله را موجب غرور و افتخار خود می دانم.

کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۲۶. گردشگرانی که به میانکاله سفر می کنند با خرید مایحتاج خود از مردم محلی برای آنها ایجاد درآمد می کنند.

کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۲۷. یکی از منافع وجود میانکاله این است که موجب اشتغال مستقیم و غیر مستقیم مردم محلی می شود.

کاملاً موافقم

۱	۲	۳	۴	۵

 کاملاً ناموافقم

۲۸. وجود پناهگاه حیات وحش میانگاله موجب بهبود استانداردهای زندگی مردم محلی شده است.

کاملاً موافقم کاملاً ناموافقم

۱	۲	۳	۴	۵

۲۹. مردم محلی باید در خصوص سیاست های توسعه گردشگری در منطقه، طرف مشورت قرار گیرند.

کاملاً موافقم کاملاً ناموافقم

۱	۲	۳	۴	۵

از اینکه برای تکمیل این پرسشنامه وقت صرف نمودید سپاسگزاریم.

منابع و ماخذ

منابع فارسی:

- ۱- جمشیدی، مژگان، خداحافظ میانکاله، خداحافظ محیط بان، اعتماد ملی، ۲۴ تیر ۱۳۸۵، شماره ۱۲۱.
- ۲- دلاور، علی. مبانی نظری و عملی پژوهش، انتشارات رشد، چاپ چهارم، ۱۳۸۴.
- ۳- راستی، اعظم. سند برای دهکده آباد، همشهری ۲۸ اردیبهشت ۱۳۸۴، شماره ۳۷۰۱.
- ۴- رضانی، اسماعیل. مدیر به اعتبار محیط بان شعار می دهد، همشهری ۲۷ آذر ۱۳۸۴، شماره ۳۸۷۷.
- ۵- ضیائی، محمود. جزوه درسی گذران اوقات فراغت، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۲.
- ۶- مجنونیان، هنریک. زهزاد، بهرام. کیایی، بهرام. پارک ملی گلستان، سازمان حفاظت محیط زیست، تهران، ۱۳۷۸.
- ۷- میرزائی، روزبه. شناسایی چهارچوب مناسب مدیریت هم پیوند گردشگری در مناطق تحت حفاظت ایران، پایان نامه کارشناسی ارشد، دکتر محمود ضیایی، دانشکده مدیریت، دانشگاه علامه طباطبائی، ۱۳۸۶.
- ۸- دفتر زیستگاه ها و امور مناطق، فهرست مناطق تحت حفاظت ایران، سازمان حفاظت از محیط زیست ایران، ۱۳۸۷، www.irandoe.org.

منابع لاتین:

1. COLCHESTER, M. *Salvaging Nature, Indigenous Peoples, Protected Areas and Biodiversity Conservation*. England, 2003.
2. DUDLEY, N. Hockings, M. & Stolton, s. *Measuring Effectiveness of Protected Areas Management, Partnerships for Protection: 249-257*, London, 1999.
3. Eagles, P.F.J, McCool, S.F. & Haynes, C.D. *Sustainable Tourism In Protected Areas: Guidelines for Planning and Management*. World Commission on Protected Areas. Series No.8.IUCN. Cardiff University. 2002.
4. Harrison, J. *International Agreements and Programs on Protected Areas, Parks: International Journal for Protected Area Managers, 12:1-6*. Gland. Switzerland: IUCN, 2002.

5. Hockings, M & Philips, A. *How Well Are We Doing? Management Effectiveness of Protected Areas*. Parks, 9:5-14. Gland. Switzerland: IUCN, 2003.
6. IUCN, *Guidelines for Mountain Protected Areas*. Gland. Switzerland: IUCN, 1992.
7. Kothari, A. Pathak, N. Vania, F. 2000. *Where communities care: Community based Wildlife and Ecosystem Management in South Asia*, New Delhi, 2000.
8. Mason, P. *Tourism: Impacts, Planning and Management*, Butterworth- Heinmann, 2003
9. McNEELY, J.A. *Parks for life: report of the IVth World Congress on National Parks and Protected Areas*, 10-21 February 1992. World Wide Fund for Nature. Gland Switzerland: IUCN, 1993.
10. PHILLIPS, A. *Turning Ideas on Their Head: The New Paradigm for Protected Areas*. IUCN, 2003.
11. Stevens, J.S. *Conservation Through Cultural Survival: Indigenous People and Protected Areas*. New York: Island Press, 1997.
12. Stradas, W. *The Ecotourism Training Manual for Protected Area Managers*. DSE, Germany. 2002.
13. McCOOL, S.F. *Limits of Acceptable Change: Evolution and Future*. In *Towards serving Visitors and Managing our Resources*. Proceedings of a North American Workshop on Visitor Management in Parks and Protected Areas: 185-194. University of Waterloo: Tourism Research and Education Centre. 1990/